

13

ISSN: P-2455-0515
E- 2394-8450

OPEN ACCESS

ERJ

EDUCREATOR RESEARCH JOURNAL

A PEER REVIEWED REFERRED JOURNAL

*“Population, Society, Development and
Environmental Sustainability”*

VOLUME-IX, SPECIAL ISSUES-I

MARCH- APRIL 2022

SJIF IMPACT FACTOR: 7.717

CHIEF EDITORS

DR. DEEPAK S. NARKHEDE

DR. RAJENDRA O. PARMAR

72	35	<i>Preparation of Mixed Ligand Complexes of Lanthanide Metal, their Characterization and Antibacterial Study</i> Digambar K. Patil & Jitendra M. Pawara	183
78	36	<i>Extrapolating Data By Using Polynomials: A Case Study on Panvel Tahsil Population</i> Sagar Lahanu Khairnar	188
83	37	<i>Role of Vloggers in Enhancing Environmental Awareness and Sustainability – A Case Study of Sindhudurg District of Maharashtra</i> Mr. Shivaji Vishnu Naik	194
88	38	<i>Analysis of Local Perceptions about Tourism Activity: A Case of Kangra District in Himachal Pradesh</i> Ms. Neetu Sharma & Dr. Savitsmita Vilasrao Chawan	199
94	39	<i>Surface Runoff Estimation of Amravati River Basin Using Integrated SCS-CN, RS And GIS Techniques</i> Dr. Satish P. Patil	207
100	40	<i>Rivers - Lifelines For Economic Growth</i> Mr. Haribhau Sama Kharat	216
106	41	<i>A Study of Saltpans in Mira-Bhayandar City</i> Lekha Thakar & Dr. Moushumi Datta	220
110	42	<i>Physico-Chemical Investigation of Drinking Water Samples of Adjacent Villages of Panvel</i> V.S. Kamble, B.D. Aghav, J.M.Pawara & S.T. Salunkhe	230
115	43	<i>Awareness about Aquaponics and its Social, Economic and Environmental Benefits and Demand in Coming Times</i> Mrs. Sneha, T. Bandal, & Mrs. Michel Jancy Arul Kumar	235
120	44	<i>A Study the Impact of Effective Customer Relationship Management Adopted by Banking Industry</i> Dr. Vinod Chandwani	241
124	45	<i>Assessment of Maps as a Means of Educational Tool for Environmental Awareness</i> Mr. D. D. Bombe	246
131	46	<i>Opportunities and Status of Tourism Activity in Junnar Tehsil for Rural Upliftment</i> Mr. D. D. Bombe & Dr. Prakash Dongre	251
139	47	<i>Urbanisation and Micro Climate-Case Study of Pune</i> Dr. Prakash Dongre & Miss. Mewada Yamini B.	259
145	48	<i>Synthesis and Characterization of Some Ternary cerium (III) Complexes with 1, 5-dimethyl-2-phenyl-4 [(2-thienylmethylene) amino]-1, 2-dihydro-3H-pyrazol-3-one Schiff Base and Heterocyclic Ligands</i> B.D. Aghav	267
4	49	ठाणे जिल्ह्यातील ग्रामीण लोकसंख्येचे वितरण आणि घनता: एक भौगोलिक अभ्यास प्रा. विशाल संपत भोसले & डॉ. राजेंद्र ओंकार परमार	273
54	50	आधुनिक काळातील सेंद्रिय आणि रासायनिक शेतीचा अभ्यास डॉ. अनिल निवृत्ती शिंदे	278

51	नैसर्गिक जलस्रोतांचे संवर्धन आणि व्यवस्थापन डॉ. राजाराम महादेव थोरात	284
52	रायगड जिल्ह्यातील सुधागड व रोहा तालुक्यातील ग्रामीण वस्त्यांच्या लोकसंख्येला अनुसरून ग्रामीण वस्त्यांचा आकाराचा भौगोलिक अभ्यास प्रा. सर्जेराव आनंदराव पाटील	289
53	खारफुटी आणि पर्यावरण डॉ. सी. स्मिता मनोज भोईर	296
54	हिंदी साहित्य में पर्यावरण चेतना डॉ. गीतिका तंवर	299

Copyright © 2022 The Author(s): This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY-NC 4.0) which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium for non-commercial use provided the original author and source are credited.

रायगड जिल्ह्यातील सुधागड व रोहा तालुक्यातील ग्रामीण वस्त्यांच्या लोकसंख्येला अनुसरून ग्रामीण वस्त्यांचा आकाराचा भौगोलिक अभ्यास

* प्रा. सर्जेराव आनंदराव पाटील

* शेठ ज.नौ. पालीवाला वाणिज्य महाविद्यालय, कला आणि विज्ञान महाविद्यालय, पाली, सधागड, जि. रायगड, महाराष्ट्र.

प्रस्तावना :

प्राचीन काळापासून मानवी समूहात समाजप्रिय वृत्तीमुळे सामाजिक व सांस्कृतिक बंधने होती. त्यामुळे समूहाने किंवा कळप करून राहण्याची प्रवृत्ती पळावत जाऊन परिसराचे निर्बंध व काही आपत्तीमुळे वाटणारे भय, सामाजिक संरक्षण, परिसरातील साधनसंपत्तीच्या वाटणीची गरज, कृषी व्यवसायासाठी लागणारे मनुष्यबळ, ग्रामविभागणी, सामाजिक शांतता व स्थैर्याची गरज, सामाजिक प्रतिष्ठा, विविध जबाबदारीच्या जाणीव व त्याच्या पूर्ततेसाठी लागणारी इतरांची मदत या घटकांचा विचार केल्यास मानवाला जीवन जगताना समाजाचा घटक म्हणून विविध जबाबदारी पार पाडण्यास लागतात.

मुख्य प्रशासकीय वस्त्यांशी इतर गावांचा संबंध असतो. एक मुख्य गाव व सभोवताली मुख्य वस्त्या आढळतात. त्यांचा एकमेकांशी नुसता संबंध असून एक गट तयार होतो. ग्रामीण वस्त्यांच्या वाढीशी, संबंधित भौगोलिक, आर्थिक यासारख्या घटकांचा परस्परसंबंध आहे. लोकसंख्येत घट झालेली गावे याचे निरीक्षण करणे, कदाचित काही कारणांमुळे गावांचे भौगोलिक व सांस्कृतिकदृष्ट्या स्थलांतर झाले असेल तर ते पाहणे. अभ्यासक्षेत्रामध्ये संसाधने मर्यादित असून कृषीभूमी अतिशय मागासलेली व तुकड्या-तुकड्यांत विभागलेली आहे. प्राकृतिक रचना ओबडधोबड असल्याने गावांच्या वाढीचा दर अल्प आहे. त्यामुळे गावाचा आकार, संख्या, प्रकार, रूपरेषा यांचा आढावा घेतला आहे.

प्रस्तुत प्रकरणात ग्रामीण वस्त्यांची वाढ, आकार, लोकसंख्यावाढीचा अभ्यास, लोकसंख्येचा आकार, घनता, ग्रामीण वस्त्यांची सरासरी आणि आकारातील ग्रामीण वस्त्यांचे प्रारूप यांचा आढावा घेतला आहे.

Copyright © 2022 The Author(s): This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY-NC 4.0) which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium for non-commercial use provided the original author and source are credited.

अभ्यासक्षेत्राची निवड :

रायगड जिल्ह्याचा उत्तर-दक्षिण विस्तार अधिक आहे. जिल्ह्याच्या उत्तर भागात मोठी शहरे व मुंबई महानगरीय क्षेत्राची जवळीकता आहे. दक्षिणेकडे जाताना जगाचे प्रमाण कमी असून ग्रामीण लोकसंख्येचे प्रमाण जास्त आहे. रायगड जिल्ह्यात औद्योगीकरण मोठ्या प्रमाणात झाले असून आर्थिक स्थिती कमी असणाऱ्या लोकांची संख्या व आदिवासी लोकांची संख्या अधिक आहे. या सर्वांचा परिणाम म्हणून रायगड जिल्ह्यात आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक मागासलेपणा आहे. या सर्वांचा परिणाम तेथील वस्त्यांवर झालेला आहे. रायगड जिल्ह्यात एकूण १५ तालुके आहेत. उरण, चिंचवड, कर्जत, खालापूर, पेण, अलिबाग, मुरुड, रोहा, श्रीवर्धन, म्हसळा, माणगाव, तळा, सुधागड, महाड, पोलादपूर यांचा समावेश आहे. त्यापैकी संशोधनासाठी सुधागड व रोहा या दोन तालुकांची निवड केली आहे. प्रस्तुत संशोधनासाठी 'रायगड जिल्ह्यातील सुधागड व रोहा तालुक्यातील ग्रामीण वस्त्यांचा भौगोलिक अभ्यास' या विषयाची निवड करण्यात आली आहे.

संशोधनाचे महत्त्व :

१) ग्रामीण वस्त्यांची माहिती मिळविण्यासाठी हे संशोधन महत्त्वाचे आहे.

- १) ग्रामीण वस्त्यांमधील सोयी-सुविधांचा आढावा घेऊन उणिवा दूर करण्यासाठी हे संशोधन उपयुक्त आहे.
- २) शासकीय पातळीवर व सार्वजनिक अथवा खासगी पातळीवर ग्रामीण वस्त्यांसाठी धोरण ठरविताना हे संशोधन महत्त्वाचे ठरेल.
- ४) ग्रामीण लोकसंख्येच्या गरजा व उपलब्ध सेवांचा अभ्यास करण्यासाठी सदर संशोधन महत्त्वाचे आहे.
- ५) ग्रामीण वस्त्यांचा तौलनिक अभ्यास करण्यासाठी हे संशोधन महत्त्वाचे आहे.

संशोधनाची उद्दिष्टे :

संशोधकाने संशोधनाची पुढील उद्दिष्टे निश्चित केली आहेत.

- १) रायगड जिल्ह्यातील सुधागड व रोहा तालुक्यातील ग्रामीण वस्त्यांची उत्पत्ती व विकासावर परिणाम करणार्या प्राकृतिक घटकांचा अभ्यास करणे.
- २) ग्रामीण वस्त्या आणि सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक घटकांमधील सहसंबंधाचा अभ्यास करणे.
- ३) सुधागड व रोहा तालुक्यातील ग्रामीण वस्त्यांशी संबंधित असणार्या समस्यांचा शोध घेणे.

गृहीतके :

प्रस्तुत संशोधनाची पुढील गृहीतके तपासून पाहिली आहेत.

- १) ग्रामीण वसाहती नैसर्गिक साधनसंपत्ती सहज उपलब्ध असलेल्या ठिकाणी निर्माण झाल्या आहेत.
- २) ग्रामीण वसाहतींची वाढ नैसर्गिक व सांस्कृतिक घटकांच्या अनुकूलतेवर आधारित आहे.
- ३) ग्रामीण वसाहतीचे प्रमुख कार्य प्राथमिक व्यवसायाशी निगडित आहे.

माहिती स्रोत/ तथ्यसंकलन :

रायगड जिल्ह्यातील सुधागड व रोहा तालुक्यातील ग्रामीण वस्त्यांच्या संशोधनासाठी प्राथमिक व दुय्यम स्वरूपाच्या आकडेवारीचा आधार घेतला आहे. प्राथमिक माहिती संकलनासाठी प्रश्नावलीचा वापर केला आहे. पूर्वनियोजित प्रश्नावलीच्या आधारे योग्य ती माहिती संकलित करण्यात आली. रायगड जिल्ह्याची जनगणना पुस्तिका अहवाल, सन २००१ व २०११, रायगड जिल्ह्याचे सामाजिक व आर्थिक समालोचन, जिल्हा गॅझेटियर, ग्रामीण वस्ती भूगोलाचे विविध संदर्भ ग्रंथ, मासिके, संशोधन लेख, इंटरनेटवरील माहितीचा आधार घेतला आहे. कृषी अहवाल, सुधागड व रोहा तालुक्यातील ग्रामपंचायत व नगरपालिकेतील नोंदी, तलाठी कार्यालयातील इतर माहितीचा वापर करण्यात येणार नाही.

लोकसंख्येला अनुसरून ग्रामीण वस्त्यांचा आकार :

लोकसंख्येच्या आकाराला अनुसरून ग्रामीण वस्त्यांचा अभ्यास करत असताना जनगणना वर्ष १९९१ ते २००१ आणि २००१ ते २०११ या कालावधीमधील सुधागड व रोहा तालुक्यातील लोकसंख्येचा आढावा घेऊन विश्लेषण करण्यात आले आहे. गावाच्या लोकसंख्येचा आकार ओळखण्यासाठी विविध जनगणना पुस्तकांचा आढावा घेऊन सारणी क्र. १.१ -अ व १.१-ब तयार केली आहे. रायगड जिल्ह्यातील सुधागड व रोहा तालुक्यातील ग्रामीण वस्त्यांच्या अध्ययनासाठी लोकसंख्येचा सरासरी आकार व ग्रामीण वस्त्यांचा आकार पुढील सूत्रानुसार काढला आहे.

$$१) \quad \text{ग्रामीण वस्त्यांतील लोकसंख्येची सरासरी (वस्त्यांचा सरासरी लोकसंख्येचा आकार)} = \frac{\text{एकूण ग्रामीण लोकसंख्या}}{\text{एकूण ग्रामीण वस्त्यांची संख्या}}$$

$$२) \quad \text{वस्त्यांचा आकार} = \frac{\text{मंडळाचे क्षेत्रफळ}}{\text{वस्त्यांची संख्या}}$$

* प्रा. सर्जेराव आनंदराव पाटील, (2022). रायगड जिल्ह्यातील सुधागड व रोहा तालुक्यातील ग्रामीण वस्त्यांच्या लोकसंख्येला अनुसरून ग्रामीण वस्त्यांचा आकाराचा भौगोलिक अभ्यास, *ERJ-Vol IX, Special Issue- I, March - April - 2022, 289-295.*

सारणी क्र. १.१-अ, सुधागड तालुका, लोकसंख्येचा व ग्रामीण वस्त्यांचा आकार

अ. क्र.	मंडळ	१९९१		२००१		२०११	
		लोकसंख्येचा आकार	वस्त्याचा आकार	लोकसंख्येचा आकार	वस्त्याचा आकार	लोकसंख्येचा आकार	वस्त्याचा आकार
१	जांभूळपाडा	६२१.३६	२.७८	७७९.१५	२.७८	७३०.३२	५.५०
२	पाली	५१५.९०	२.७८	५७३.९३	२.७८	४९१.२६	२.७०
३	आंतोणे	६०३.००	३.०६	४०१.२५	२.८७	३८३.७१	५.५४
	एकूण	५७९.३७	४.७५	५८६.६५	४.६५	५३८.१३	४.५६

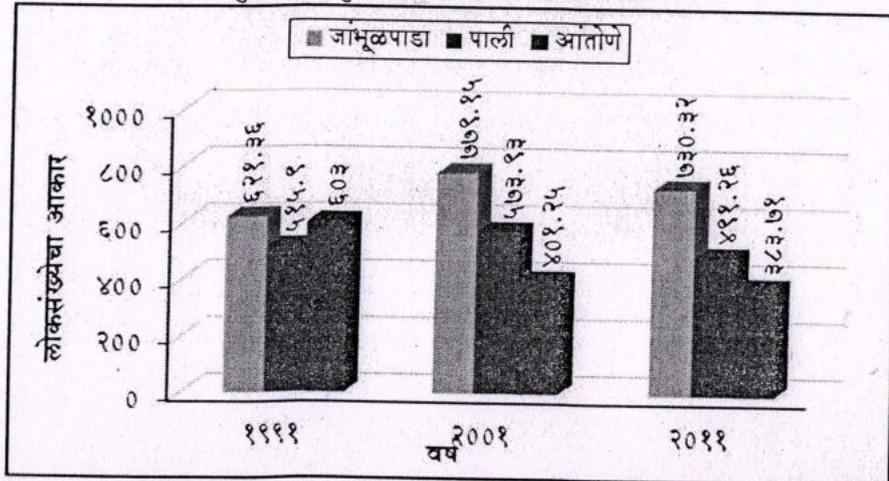
सारणी क्र. १.१-ब, रोहा तालुका, लोकसंख्येचा व ग्रामीण वस्त्यांचा आकार

अ. क्र.	मंडळ	१९९१		२००१		२०११	
		लोकसंख्येचा आकार	वस्त्याचा आकार	लोकसंख्येचा आकार	वस्त्याचा आकार	लोकसंख्येचा आकार	वस्त्याचा आकार
१	चणेरा	६०९.८३	३.७७	४७१.११	३.७७	६१३.५९	४.९५
२	नागोठणे	८८०.११	३.८०	७५०.९२	३.८०	७०६.३६	३.६३
३	कोलाड	७४३.५८	३.९६	८६२.४८	४.३६	७७६.६४	३.७८
४	रोहा	६२३.९३	३.२८	९७३.६४	३.४२	७२९.३१	२.८५
	एकूण	७१९.९३	३.६९	७६६.५२	३.८२	७१४.५५	३.६७

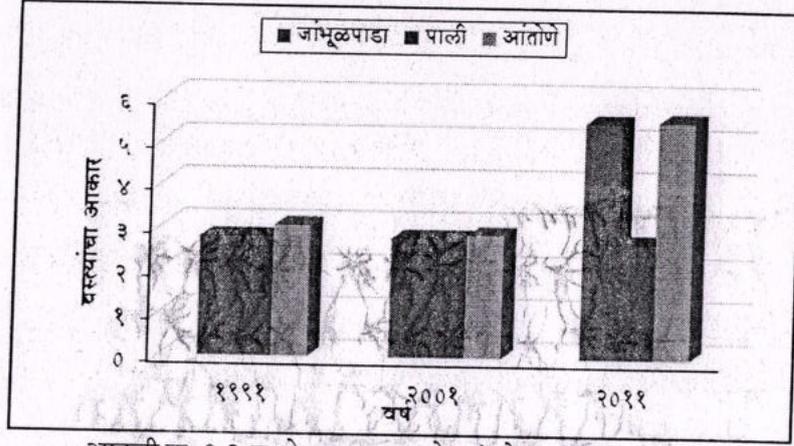
स्रोत: संशोधकाने संकलित केलेल्या आकडेवारीवर आधारित.

सारणी क्र. १.१ (अ) मध्ये अभ्यासक्षेत्रामध्ये सुधागड तालुक्यातील लोकसंख्येचा आकार व ग्रामीण वस्त्यांचा आकार दर्शविला आहे. १९९१ मध्ये तालुक्यातील लोकसंख्येचा आकार ५७९.३७, २००१ मध्ये ५८६.६५, २०११ मध्ये ५३८.१३ इतका आहे. पाली मंडळात लोकसंख्येचा आकार १९९१ मध्ये ५१५.९०, २००१ मध्ये ५७३.९३, २०११ मध्ये ४९१.२६ इतका असल्याचे दिसून आले आहे. जांभूळपाडा मंडळात लोकसंख्येचा आकार १९९१ मध्ये ६२१.३६, २००१ मध्ये ७७९.१५, २०११ मध्ये ७३०.३२ इतका आहे. आंतोणे मंडळात १९९१ मध्ये ६०३, २००१ मध्ये ४०१.२५, २०११ मध्ये ३८३.७१ इतका लोकसंख्येचा आकार असल्याचे दिसून आले आहे.

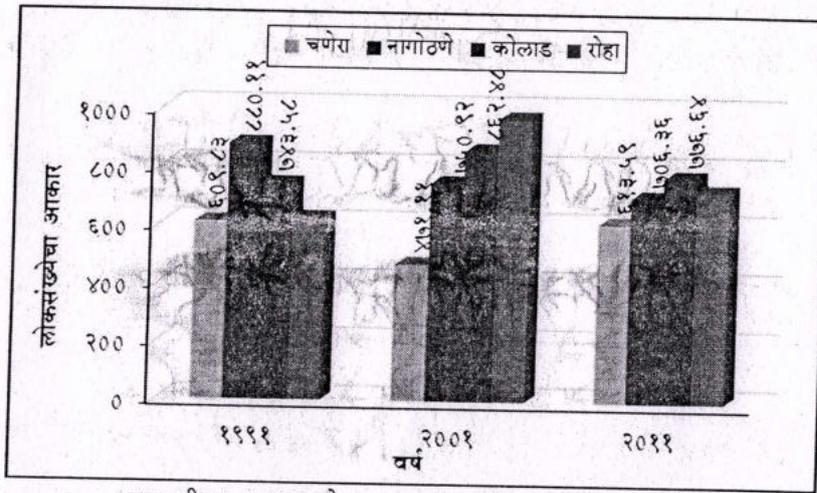
सुधागड तालुका, लोकसंख्येचा वस्त्यांचा आकार

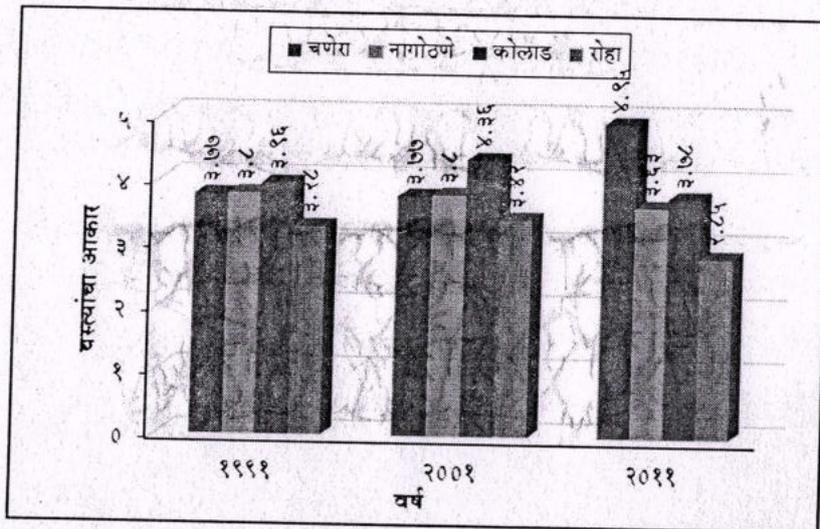
आकृती क्र. १.१-अ, सुधागड तालुका, ग्रामीण वस्त्यांचा आकार

आकृती क्र. १.२-ब, रोहा तालुका, लोकसंख्येचा वस्त्यांचा आकार

आकृती क्र. १.२-ब, रोहा तालुका, ग्रामीण वस्त्यांचा आकार

आकृती क्र. १.२-ब

तालुक्यातील वस्त्यांचा आकार १९९१ मध्ये ४.७५, २००१ मध्ये ४.६५, २०११ मध्ये ४.५६ इतका आहे. १९९१ मध्ये पाली मंडळातील वस्त्यांचा आकार २.७८, २००१ मध्ये २.७८, २०११ मध्ये २.७० इतका आहे. जांभूळपाडा १९९१ आणि २००१ मध्ये २.७८, २०११ मध्ये ५.५० इतका आहे. आंतोणे मंडळात १९९१ मध्ये ३.०६, २००१ मध्ये २.८७ आणि २०११ मध्ये ५.५४ इतका असल्याचे दिसून आले आहे. सारणी क्र. १.१

* प्रा. सर्जेराव आनंदराव पाटील, (2022). रायगड जिल्ह्यातील सुधागड व रोहा तालुक्यातील ग्रामीण वस्त्यांच्या लोकसंख्येला अनुसरून ग्रामीण वस्त्यांचा आकाराचा भौगोलिक अभ्यास, *ERJ-Vol IX, Special Issue- I, March - April - 2022, 289-295.*

(ब) मध्ये अभ्यासक्षेत्रामध्ये रोहा तालुक्यातील लोकसंख्येचा आकार व ग्रामीण वस्त्यांचा आकार दर्शविला आहे. १९९१ मध्ये तालुक्यातील लोकसंख्येचा आकार ७११.९३, २००१ मध्ये ७६६.५२, २०११ मध्ये ७१४.५५ इतका असल्याचे संशोधनातून आढळून आले आहे. रोहा मंडळातील लोकसंख्येचा आकार १९९१ मध्ये ६२३.९३, २००१ मध्ये ९७३.६४, २०११ मध्ये ७२९.३१ इतका आहे. नागोठणे मंडळातील लोकसंख्येचा आकार १९९१ मध्ये ८८०.११, २००१ मध्ये ७५०.९२, २०११ मध्ये ७०६.३६ इतका आहे. चणेरा मंडळातील लोकसंख्येचा आकार १९९१ मध्ये ६०९.८३, २००१ मध्ये ४७१.११, २०११ मध्ये ६१३.५९ इतका आहे. कोलाड मंडळातील लोकसंख्येचा आकार १९९१ मध्ये ७४३.५८, २००१ मध्ये ८६२.४८, २०११ मध्ये ७७६.६४ इतका आहे. रोहा मंडळातील वस्त्यांचा आकार १९९१ मध्ये ३.२८, २००१ मध्ये ३.४२, २०११ मध्ये २.८५ इतका आहे. नागोठणे मंडळातील वस्त्यांचा आकार १९९१ व २००१ मध्ये ३.८०, २०११ मध्ये ३.६३ इतका आहे. चणेरा मंडळातील वस्त्यांचा आकार १९९१ व २००१ मध्ये ३.७७, २०११ मध्ये ४.९५ इतका आहे. कोलाड मंडळातील वस्त्यांचा आकार १९९१ मध्ये ३.९६, २००१ मध्ये ४.३६, २०११ मध्ये ३.७८ इतका आहे.

ग्रामीण वस्त्यांच्या लोकसंख्येच्या आकारातील बदल :

रायगड जिल्ह्यातील अभ्यासक्षेत्रातील सुधागड व रोहा तालुक्यातील ग्रामीण लोकसंख्येच्या सरासरी जनगणना वर्ष १९९१, २००१, २०११ या कालावधीतील बदलांचा अभ्यास करण्यासाठी खालील सूत्राचा वापर केला आहे.

$$\text{ग्रामीण लोकसंख्येची सरासरी} = \frac{\text{एकूण ग्रामीण लोकसंख्या}}{\text{एकूण ग्रामीण वस्त्यांची संख्या}}$$

सारणी क्र. ५.७-अ, सुधागड तालुका, मंडळनिहाय ग्रामीण वस्त्यांच्या लोकसंख्येच्या आकारातील बदल
(सन १९९१-२०११)

अ.क्र.	मंडळ	१९९१	२००१	२०११
१	जांभूळपाडा	६२१.३६	७७९.१५	७३०.३२
२	पाली	५१५.९०	५७३.९३	४९१.२६
३	आंतोणे	६०३.००	४०१.२५	३८३.७१
	एकूण	५७९.३७	५८६.५५	५३८.१३

सारणी क्र. ५.७-ब, रोहा तालुका, मंडळनिहाय ग्रामीण वस्त्यांच्या लोकसंख्येच्या आकारातील बदल
(सन १९९१-२०११)

अ.क्र.	मंडळ	१९९१	२००१	२०११
१	चणेरा	६०९.८३	४७१.११	६१३.५९
२	नागोठणे	८८०.११	७५०.९२	७०६.३६
३	कोलाड	७४३.५८	८६२.४८	७७६.६४
४	रोहा	६२३.९३	९७३.६४	७२९.३१
	एकूण	७११.९३	७६६.५२	७१४.५५

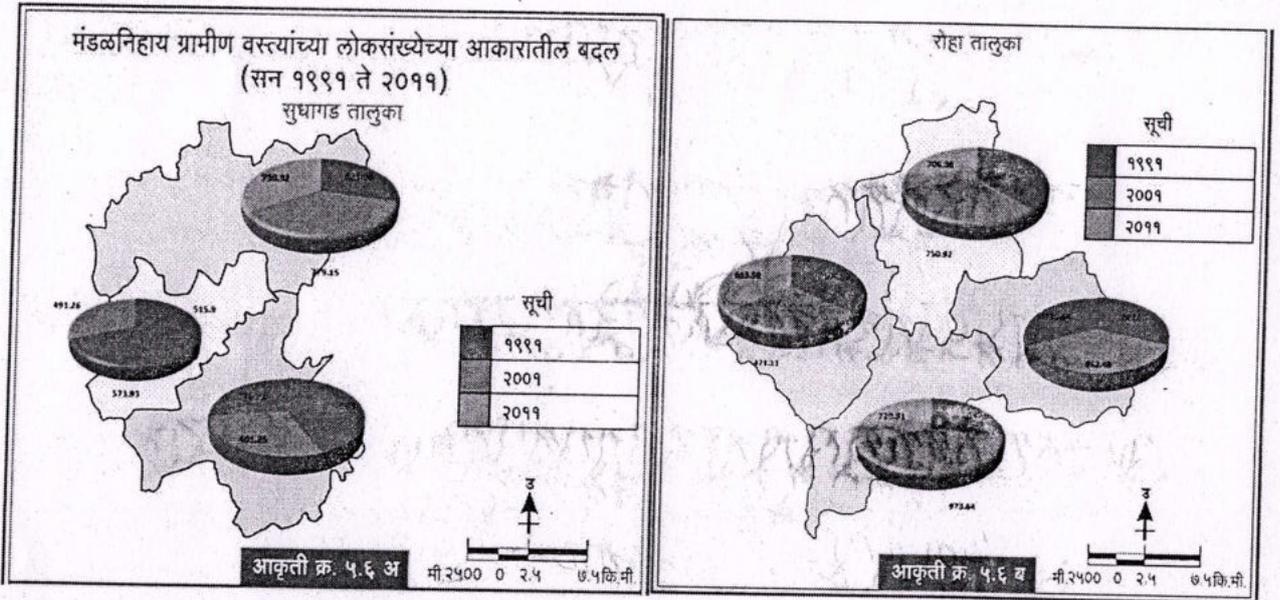
स्रोत: संशोधकाने संकलित केलेल्या आकडेवारीवर आधारित.

सारणी क्र. ५.७ (अ) मध्ये सुधागड तालुक्यातील लोकसंख्येच्या आकारातील बदलाचे अध्ययन करण्यात आले आहे. १९९१ मध्ये लोकसंख्येचा सरासरी आकार ५७९.३७ इतका असून तालुक्याच्या सरासरीपेक्षा पाली मंडळातील लोकसंख्येचा सरासरी आकार कमी असून तो ५१५.९० इतका आहे. लोकसंख्येचा सरासरी आकार सर्वाधिक जांभूळपाडा मंडळाचा ६२१.३६ इतका आहे. आंतोणे मंडळाचा लोकसंख्येचा सरासरी आकार ६०३.०० इतका आहे. २००१ मध्ये तालुक्याच्या लोकसंख्येचा सरासरी आकार ५८६.५५ इतका आहे. तालुक्याच्या सरासरी पेक्षा कमी आकार पाली मंडळाचा ५७३.९३ आणि आंतोणे मंडळाचा ४०१.२५ इतका आहे. जांभूळपाडा मंडळाचा लोकसंख्या आकार सर्वाधिक असून तो ७७९.१५ इतका आहे. २०११ मध्ये तालुक्यातील लोकसंख्येचा सरासरी आकार ५३८.१३ इतका आहे. तालुक्याच्या सरासरी पेक्षा कमी आकार पाली मंडळाचा

* प्रा. सर्जेराव आनंदराव पाटील, (2022). रायगड जिल्ह्यातील सुधागड व रोहा तालुक्यातील ग्रामीण वस्त्यांच्या लोकसंख्येला अनुसरून ग्रामीण वस्त्यांचा आकाराचा भौगोलिक अभ्यास, *ERJ-Vol IX, Special Issue- I, March - April - 2022, 289-295.*

४९१.२६, जांभूळपाडा मंडळाचा सर्वाधिक ७३०.३२ इतका आहे. आंतोणे मंडळाचा सर्वात कमी ३८३.७१ इतका आहे. सुधागड तालुक्यातील लोकसंख्येचा आकार संशोधन काळात कमी-अधिक होत असल्याचे दिसून येते.

सारणी क्र. ५.७ (ब) मध्ये रोहा तालुक्यातील लोकसंख्येच्या आकारातील बदलाचे अध्ययन करण्यात आले आहे. १९९१ मध्ये लोकसंख्येचा सरासरी आकार ७११.९३ इतका असून तालुक्याच्या सरासरी पेक्षा अधिक लोकसंख्येचा आकार नागोठणे आणि कोलाड मंडळाचा असून तो अनुक्रमे ८८०.११ आणि ७४३.५८ इतका आहे. तालुक्याच्या सरासरी पेक्षा रोहा मंडळाचा लोकसंख्या आकार ६२३.९३ आणि चणेरा मंडळाचा ६०९.८३ इतका आहे. २००१ मध्ये तालुक्याच्या लोकसंख्येचा सरासरी ७६६.५२ इतका आहे. तालुक्याच्या सरासरीपेक्षा अधिक लोकसंख्येचा आकार रोहा मंडळाचा सर्वाधिक ९७३.६४ आहे. तर कोलाड मंडळाचा ८६२.४८ इतका आहे. तालुक्याच्या सरासरीपेक्षा कमी आकार नागोठणे मंडळाचा ७५०.९२ तर चणेरा मंडळाचा सर्वात कमी ४७१.११ इतका आहे. २०११ च्या जनगणनेनुसार तालुक्याच्या लोकसंख्येचा आकार ७१४.५५ इतका असून तालुक्याच्या सरासरीपेक्षा सर्वाधिक लोकसंख्येचा आकार कोलाड मंडळाचा ७७६.६४ इतका असून त्याखालोखाल रोहा मंडळाचा ७२९.३१ इतका आहे. तालुक्याच्या सरासरी पेक्षा कमी आकार नागोठणे मंडळाचा ७०६.३६ असून सर्वात कमी चणेरा मंडळाचा ६१३.५९ इतका आहे. यावरून असे स्पष्ट होते की, रोहा तालुक्यातील लोकसंख्या आकार १९९१ च्या तुलनेत वाढला असून २०११ मध्ये कमी झाल्याचे सर्वेक्षणातून दिसून आले आहे.

संदर्भ सूची :

रायगड जिल्हा सामाजिक-आर्थिक समालोचन, २०१७.

जनगणना अहवाल सन १९९१, २००१ आणि २०११.

शुला राजेश आणि शुला रश्मी, २००१, अधिवास भूगोल, नवी दिल्ली, अर्जून पब्लिसिंग हाऊस.

भारतीय भू-स्थलदर्शक नकाशा

'वस्ती भूगोल', पिंपळापुरे ऍण्ड कं. पब्लिशर्स, नागपूर, पान नं. ८

Baden Powell. B.H., 1982, Land System of British India, London, Vol. I., p. 97.

Chisholm M. D., 2001, Rural Settlement and Land Use Hutchinson, London, p. 126.

Mandal R. B., 1978, Introduction to Rural Settlement, New Delhi, Concept Publishing Co., pp. 199-203.

Sundaram K. V., 1977, Urban and Regional Planning in India, New Delhi.

R. B. Mandal, 2014, Statistics for Geographers and Social Scientists. Concept Publishing Company Pvt. Ltd., New Delhi, p.421.

* प्रा. सर्जेराव आनंदराव पाटील, (2022). रायगड जिल्ह्यातील सुधागड व रोहा तालुक्यातील ग्रामीण वस्त्यांच्या लोकसंख्येला अनुसरून ग्रामीण वस्त्यांचा आकाराचा भौगोलिक अभ्यास, *ERJ-Vol IX, Special Issue- I, March - April - 2022, 289-295.*

Dr. Mule Ambadas Motiram, 2015, Latur Zilyatil Ahmedpur and Nilanga Tahsil Madhil Gramin Vastyancha Tulnatmak Abhyas.

Raigad.nic.in

Tamaskar B. G. (1966): The Weekly Market of Sagar-Damoh Plateau, N.G.J.I., V.XII, I p.38-50

Sundaram K. V. (1977): Urban and Regional Planning in India, New Delhi.

Pastapure B. N. (2008): A Study of Habitat in Nanded District, Unpublished Ph.D. Thesis, University of S.R.T.M. University, Nanded.

Website - earth.google.com.

Cite This Article:

* प्रा. सर्जेराव आनंदराव पाटील, (2022). रायगड जिल्ह्यातील सुधागड व रोहा तालुक्यातील ग्रामीण वस्त्यांच्या लोकसंख्येला अनुसरून ग्रामीण वस्त्यांचा आकाराचा भौगोलिक अभ्यास, *Educreator Research Journal IX (Special Issues - I), March -April, 289-295.*